

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויחי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק טו
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושתיים לבריאה
שנת מאה ועשרים לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכות

החייל ב"צבאות השם" יוסף חיים שי'
ליום הולדתו השמיני לאויוש"ט,
ביום וא"ו טבת ה' תהא שנת פלאות בכל

ולזכות

אחיותיו חיילות ב"צבאות השם" טובא לאה ורייזל תחינה
הוריו
הרה"ת ר' יחזקאל שמעי' וזוגתו מרת חי' מושקא שיחיו אלטיין
זקניו
הרה"ת ר' מנחם מענדל וזוגתו מרת רבקה שרה שיחיו אלטיין
הרה"ת ר' שמחה מאיר וזוגתו מרת סימא שיחיו בארט
*

נדפס ע"י ידידיהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי וזוגתו מרת גיטל רחל שיחיו שגלוב

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula*!!!
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved One
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>
TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחת הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעין חזי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטוהרה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים התנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

א. "ויחי" – שנות חייו האחרונות השכיחו ליעקב את הצרות

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב... – על-כך שואלים¹: מדוע כותבת התורה את מספר השנים שחי יעקב במצרים? הרי בפרשה הקודמת² נאמר שבהגיעו למצרים היו, ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה", וכאן בפסוק נאמר, "ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה", ומכך מובן שהוא חי במצרים שבע עשרה שנה, לשם מה יש צורך לציין זאת במיוחד?

מצד שני, אם רצתה התורה לציין את מספר שנות חייו במצרים, מסיבה כלשהי, הרי מיותר לציין את הסכום הכללי של שנות חייו, כי הדברים מוזכרים בהמשך לנאמר שהוא הגיע למצרים בן מאה ושלושים שנה, והחשבון מובן מעצמו.

עונים על-כך מפרשים³, שהתורה מפרידה את שנות חייו של יעקב במצרים, ומציינת עליהן, "ויחי", כי השנים שעד אז לא נחשבו שנות חיים, כי "רעים היו ימי שני חייו", מלאים בעמל ואנחה⁴: בתחילה בריחתו מעשו, שהותו אצל לבן – "ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדרד שנת מעיני⁵" – וכן הלאה, עד מכירת יוסף. ורק בהגיעו למצרים הוא לא סבל מצרות. להיפך, היו לו חיי שלום ומנוחה, הוא התגורר במיטב הארץ, ראה את כל בניו שלמים, ואת יוסף כמשנה למלך – רק אז אפשר לומר, "ויחי יעקב".

עם זאת מציינת התורה את כלל חייו ביחד – קמ"ז שנים – כדי לרמוז ששבע-עשרה השנים האחרונות הטובות – שנות, "ויחי" – השכיחו את הצער ועגמת-הנפש של כל השנים הקודמות, עד

אשר כולן נראו כשנים טובות: "כולן שוין לטובה". אך עדיין אין זה חלק: אמנם, השנים האחרונות היו, "בטובה" והם היטיבו כל-כך ליעקב עד אשר הם השכיחו ממנו את היסורים של כל השנים הקודמות, אך כיצד אפשר להוסיף סיכום כללי שהוא ידוע רק כדי להדגיש ש, "כולן שוין", ויותר מכך, "כולן שוין לטובה"⁷, כאשר מאה ושלושים השנים הראשונות היו, "מעט ורעים" (הי"פ הטוב) ושבע-עשרה האחרונות היו, "ויחי" – שיא החיים והטוב?

ב. השאלה על דברי המדרש "סתם... כל צרות"

הדברים יובנו על-ידי ביאור דברי המדרש⁸ ופירושו רש"י בתחילת פרשתנו. נאמר במדרש: למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה, אלא כיון שנפטר אבינו יעקב התחילה שעבוד מצרים על ישראל, דבר-אחר למה היא סתומה מפני שבקש יעקב אבינו גלות את הקץ ונסתם ממנו, דבר-אחר למה היא סתומה מפני שסתם ממנו כל צרות שבעולם.

בפשטות כוונת השאלה, "למה פרשה זו סתומה" היא לכך שאין רווח לפני המילים, "ויחי יעקב"⁹, למרות שמתחילה פרשה חדשה, ומובן שצריך להיות כאן, כמו בכל התחלות הפרשות שבתורה¹⁰, הפסק לפני תחילת הפרשה, "ויחי יעקב".

אך לפי האמור לעיל אין מובן:

ה"סתומה" לפני המילים, "ויחי יעקב" היתה צריכה לרמוז ראשית על סתימה לטובה שגרים, "ויחי יעקב", והיינו ש, "סתם ממנו כל צרות שבעולם"? והקושי מתחזק יותר: גם לפני

(7) משא"כ בשרה מתאים, "כולן שוין לטובה" (רש"י ר"פ חיי שרה) לפי שבת ק' כבת כ' לחטא ונת כ' כבת ז' ליופי (פרש"י שם מב"ר שם). ובב"ר: כשם שהן תמימים כך שנותן תמימים. וראה במפרשי המדרש ופרש"י. ובגו"א שם דכל כלל וכלל הוא אחד שאינו מחולק.

(8) ב"ר ותנוחמא (באבער) ריש הפרשה.

(9) רא"ם וגו"א בפרש"י, ופי' מהרו"ז במדרש.

(10) שגם בין חמש למקרא יודע זה, כמו שיועד ע"ד גר"ן הפוכה בס"פ נח, נקוד שבכמה תיבות וכו'. היינו שכן היו כתובים הספרי לימוד שלהם (משא"כ – תגין. וי"ל שלכן לא נמצא בפרש"י עה"ת מענין התגין) –

ולכאורה, באם כן הוא, כדאי להחזיר עטרה לישנה ולהדפיס כן בחומשים שלנו (ע"ד שעושים בסמנויות שבפ' בהעלותך. ואם מפני שלא להכנס למחלוקת – הרי גם בהעלותך – מחלוקת ישנה באופן הסמנויות – ראה אור תורה (להר"מ די לונזאנץ) בהעלותך י, לה. מנחת שם ים).

ג.ז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה² דלעתיד לבוא, לויתן ושור הבר³ ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

לקוטי

ויחי

שיחות

ג. ה"סתימה" – לגבי פרשת (ויחי) בכלל

הדברים יובנו בהתאם לתשובת המפרשים¹⁵ על הקושי שעל שתי הסיבות: אם הטעם ל"סתימת" הפרשה הוא, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו... או "שבקש יעקב לגלות את הקץ לבניו ונסתמו..." – היתה ה"סתימה" צריכה להיות מאוחר יותר, בפסוקים המספרים על סתימת הקץ או על פטירת יעקב? והתשובה לכך היא, ש"סתימה" באמצע פרשה אינה ניכרת לעומת תחילת פרשה¹⁶.

כאשר ה"סתימה" היא בתחילת פרשה – כאשר מתחיל¹⁷ ענין חדש¹⁸ – צריכה להיות הפסקה

לפרש ככל הדרוש לכן ה' למקרא:

א) ונסתמו עיניהם כו" כי עפ"י מודגשת השייכות לסימני הפרשה.

ב) מצורת השעבוד, דהרי גם בהיותם בארץ פלשתים וכנען היו בשעבוד אבימלך וכו' ובאופן דגר כו' (ראה פרש"י וישלח לו, וזו וביתר יוקשה מפרש"י הקודם דמפורש שנשתעבדו וכו' שנה (מקץ מב, ב). ולכן מוכרח רש"י להוסיף, "מצרת". וראה ג"כ פרש"י וארא ו, טו ומפרשי רש"י כאן (רא"ם. גוי"א. דברי דוד. משכיל לדוד. ועוד).

ג) "לבניו" – כמפורש בקרא: ויקרא יעקב אל בניו .. ואגידה לכם.

אמנם מה שמשמנו, מכל הפרשיות של תורה" צ"ע, דהרי זהו היסוד להקושיא, ואין לומר דרש"י ס"ל דגם פ' ויצא היא סתומה לגמרי (כהודיעה שהובא בקרית ספר (להמאירי) ר"פ ויצא. הגמ"י פ"ח מהל' ס"ת (סק"ג). מנחת שי ר"פ ויצא) דא"כ הו"ל לומר זה ולבאר טעם הסתימה גם בר"פ ויצא (וכמ"ש הגמ"י שם).

ו"ל בפשטות: א) בפ"י ויחי – עדיין אין הכרח שידע ע"ד כל הפרשיות שבתורה, כיון שלמד רק חומש אחד. ב) אין הכרח להודיע עדיין, כיון שבפשטות מובן שבין סדרה לסדרה צ"ל הפסק יותר – מאשר בין תיבה לתיבה. ועל אתר קשה למה פרשה זו סתומה.

15) ראה רא"ם, גוי"א, דבק טוב, ועוד.

16) ברא"ם כ' זה בנוגע לטעם הב' – שביקש לגלות את הקץ, ושם א"א לסתום (היינו בלי שום ריוח כלל) דלא מינכרא מילתא כמו בתחלת הפ'. אבל בדבק טוב ובש"ח הקשו גם לפי הא' דהו"ל לסתום בפ' שבה כהנהגה מיתתו של יעקב (וכ"כ בפ"י מהר"ו במדרש שלטעם הא' ה' יותר נכון לעשות הסתימה אצל יוגיע).

17) ואף שרק חלוקת הפרשיות (דפתחות וסתומות) היא למשה מסיני (ראה ברכות יב, ב: כל פרשה דפסקה משה כו'. וראה ת"כ ופרש"י ר"פ ויקרא ומה היו ההפסקות משמשות כו'). משא"כ חלוקת הסדרות. והרי יש מסיימים התורה לשלש – שלש וחצי שנה (מגילה כט, ב. ברמב"ם הל' תפלה רפ"ג). חלוקה מנהגים בין בני א"י ובני בבל את מ"ח, הרי חלוקת הסדרות ע"פ מה שמסיימים קריאת התורה בכל שנה י"ל דקיימת היא גם להמסיימים בג"ש, אלא שהם מחלקים כל סדרה לג' וכו'. ועפ"י יתוך שלכ"נ יש ג"כ סדרים דאורייתא (אף שכא"א חלוקה לג' ל' קרואים וכו'). ובכל אופן פשוט שזה שחלקוהו לסדרות – אפילו את"ל שאינו מדאורייתא כחלוקת פתוחות וסתומות – ה"ז מפני שהם ענינים נפרדים. וראה רא"ם כאן

מפני שעורא ע"ה לא תיקן תחלת הפרשה הואת מן ויחי יעקב כו" (וראה גוי"א). ולהעיר דבקרית ספר להמאירי (מאמר ה' ח"א) כ' שאף בזמן הנביאים היו משלימים כל התורה בכל שנה. ובאר"י הל' שבת סמ"ה, כי מימות משה רבינו נתקן לקרות

"סתימה" זו, בסוף פרשת ויגש, מסופר על מצבם הטוב של בני ישראל בארץ גושן – "ויפרו וירבו במאד", וכאשר מיד לאחר מכן, ללא הפסקה, כתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים...", סביר מאד לומר, שב"סתימה" זו מדגישה התורה ש"ויחי יעקב..." בא בהמשך ישיר לתוכנה הטוב של סוף הפרשה הקודמת¹¹ – ומדוע, אפוא, מובאת במדרש הסיבה ש"סתם ממנו כל צרות שבעולם" כאחרונה מבין הסיבות, בעוד אשר הסיבות הראשונות והחשובות הם ענינים שהפוכים מ"ויפרו..." ויחי יעקב בארץ מצרים?¹²

יותר מכך קשה פירוש רש"י על התורה: דרכו של רש"י היא לפרש את פשוטו של מקרא, ולכאורה, הוא היה צריך לקבל כסיבה העיקרית ל"סתימה", ויחי יעקב, סיבה המבטאת ענין טוב הקשור ל"ויפרו..." ולחיי יעקב, ולא ענין ההפוך מטוב שנגרם עקב פטירתו – ההיפך מ"ויחי יעקב" –

ואם כך, אין מובן: א) דוקא את הסיבה השלישית שבמדרש "שתם ממנו כל צרות...", הקרובה ביותר לפשוטו של מקרא, אין רש"י מביא. ב) גם את שתי הסיבות האחרות שבמדרש, שאותן מביא רש"י, צריך היה, לכאורה, להציב בסדר הפוך¹²: לפי הסיבה השנייה קשורה ה"סתימה" לחיי יעקב (למרות שיעקב רצה לגלות את הקץ בסמוך לפטירתו¹³, אך בכל זאת היה זה בחייו), ואילו הסיבה הראשונה מדברת על התקופה שלאחר פטירת יעקב (ובמיוחד, שגם הענין השלילי שבסיבה זו חמור יותר מן הסיבה השנייה)¹⁴.

11) וכ"ה בזה פרשתנו רטו, ב (דעת ר"ש). ובאלישיך כאן. ובחוקני: ד"א סתומה היא על שהענין מחובר למעלה שהתחיל למנות שנותיו של יעקב ועדיין לא השלים החשבון עד עכשיו (וכ"ה בטור הארוך). ובכל יקר ביאר דכל הג' פירושים שבסתימת הפרשה למדין מזה שויחי יעקב נסמן להפ' שלפנ"ו.

12) אף ש"כ"ה במדרש, הרי המובא בפרש"י הוא פשט"מ.

13) ובפרט שכאן אינו מקדים כו' רבותיו דדשו. ולהעיר שבכמה דפוסים (וכ"ה בדפוס ראשון ושני, וברש"י כת"י) א' בסיום פ' רש"י עצמו "בב"ר", וכן הובא ברא"ם וגוי"א. אבל בכמה דפוסים מוכח שהיא הוספת המעתיקים (המדפיסים).

14) כדלקמן מט, א. ובפרש"י.

15) בפרש"י עוד שינויים במבמדרש: משמית בהקושיא, מכל הפרשיות של תורה שא"ל במדרש. מוסיף: א) נסתמו עיניהם ולבם של ישראל; ב) מצרת השעבוד, ג) לגלות את הקץ לבניו. והנה הווספות מובנות – נוסף על העיקר – שרש"י צריך

(* ונד"ו הוא בזה שם דעת ר' יעקב, אסתמו עיניהו דישאל"א. אבל לא קאמר שורו מצרת השעבוד כ"א, בשעתא דמית יעקב" (דמשמע כנצו"א: שנסתמו מישאל מעינית החכמה שהי' מגלה יעקב). אבל בדברי ר' יהודה שם דסתימת פ', "דכדין נחתי לגלותא ואשתעבדו בהון".

גדולה יותר מהרגיל, וכאשר אין כלל רווח – הפרשה שתומה – והענינים כתובים בשתי פרשות נפרדות, סביר לומר, שה"סתימה" אינה מצביעה רק על סתימת הפסוקים או המילים שבהם היא נמצאת, אלא על התוכן הכללי של הפרשה, ולכן היא נרמזת כהקדמה לתוכן הפרשה, כדלהלן.

וכיון שבפרשת, "ויחי" מסופר בעיקר על מאורעות שאינן בקשר לחיי יעקב בארץ מצרים אשר עליהם מסופר בפרשת ויגש (שיעקב ובניו ישבו במיטב הארץ, ויפרו וירבו מאד), אלא על מאורעות הקשורים לפטירתו, ועל פטירתו ממש, מ, ויקרבו ימי ישראל למות" בתחילת הפרשה, ובהמשך אודות ברכות יעקב אבינו ליוסף ובניו ובהמשך על הברכות לבניו – ענינים הסמוכים לפטירתו.

התורה בפרשתו"י ולהשלימה בכל שנה". וראה זה בכ"מ (מהנ"ע וירא קד, ב. ח"ב רז, ב. תקו"ז י"ג (כט, רע"ב). ובהסמך בנצוצי וזה בכנ"ל" הדיוק דג"ן סדרים דאורייתא*. (18) אמנם עפ"י (וע"פ הערה שלפ"ז) צ"ע, הרי ב"ד היא אגדת א"י (פרש"י ויגש מז, ב), ולבני מערבא דמסקי לאורייתא לג' שנים, הרי החלוקה מפורטת יותר לתם בתורה ולא ג"ן סדרים שלפניו, ולפ"ז לכא"י אינו מוכרח לומר ד, פוטשה זו סתומה" הכונה לכל הסדרה דוחה – אבל גם עפ"י מסתבר לומר כן, כיון שהמדובר בהתחלתה: הקברתני בקבורתם ויאמר אנכי אעשה כדברייך סימוני בסיום הסדרה לאחרי מיתת יעקב. ויתירה מוז: גם לפי החלוקה לסדרים כפי שהיא במסורה – קנדה) (ראה פתיחתא לאסת"ד ג) מג סדרים לבראשית כו' (נסמן בסוף כמה תומשים), או קסו. סדרי הראשונים" שמנה בקריית ספר להמאירי שלדעת כמה זוהי החלוקה דבני א"י* (ראה רד"ל במבוא לפסיקתא דר"ב הערה ב. אבן ספיר ח"ב ע' רכת ואילך), אין ויחי גם ראש סדר** אלא בא באמצע הסדר, ואת יהודה שלח" שבפ' ויגש (ראה קרית ספר סוף פ' ויגש ויש פרשתנו ועד"ז פ' הרשבים גם לפי החלוקה שלנו, והתחלת פ' זו היא מוישב ישראל בארץ מצרים שבפ' ויגש), ולדעת כמה מסודר מדרש רבה ע"פ ראשי הסדרים שבא"י (ראה בהסמך בתו"ש שבששה"ג***), עכ"ל המדרש רבה כאן – קאי להשיטה דייחא היא התחלת פרשה כמפורש בלשוננו.

ולפרשי" – בכלל אינו נוגע כהנ"ל ובהערה שלפני – שהרי בן חמש למקרא בזמן רש"י ואילך יודע רק מסיום התורה בכל שנה. ופשוט.

(* וראה תחומא תשא וכן משה למד תורה לישראל .. ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת. (א' לבני" א"י דגומרים לג' שנים ומחצה – חילוף מנהגים בין בני א"י ובני בבל אות מח וראה שם אות מח – במהודרת לוי) ואז "א שיש קנה סדרים, כבמש' סופרים פט"ו ה"י: קנה פרשיות שכתוב בתורה .. הלכך קבע קנה סדרים בתורה בכל שבת כו'. ראה נחלת יעקב שם. וראה בכנ"ל (ע"ד הסדרים דבני א"י) – בהמובא בהמקרא והמסורה לה"ד מרגליות פ"א. תו"ש ח"ט ע"י שח ואילך.

(** אבל בפ"י ר"ח (מגילה שם) שבי מערבא פוסקין כל פרשה ג' פרשיות. (*** אבל להו"ד שכמה הוכיחו שהדרשה, למה פרשה זו סתומה כו"י אינה מבי"ד אלא נחטף מהתחומא לבי"ד ובכמה כ"י אינו (ראה באבער לתחומא ריש הפרשה. מנח"י (אלבק) פ"ד צה. ומבוא לבי"ד פ"ט).

ובמיוחד כאשר מיד בתחילת הפרשה¹⁹, בפסוק הראשון, מובא הסיכום הכללי של כל שני חיי יעקב, מובן מכך, שב"פרשה סתומה" מתכוונת התורה לרמוז לתוכן הכללי של הפרשה – פטירת יעקב.

ד. ההסבר לפירוש רש"י

בכך מתורצות שתי הקושיות שלעיל על פירוש רש"י (לגבי השמטת הטעם השלישי, ולגבי הסדר שבין שני הטעמים המובאים):

ה, "סתימה" קשורה לפטירת יעקב ולאירועים הקשורים אל הפטירה, ולכן אין מקום, לפי פשוטו של מקרא, שה, "סתימה" של הפרשה המדברת על פטירת יעקב תרמוז לכך, "שסתם ממנו כל צרות":

הן בגלל הזמן – "שסתם ממנו" היה מיד עם הגיע יעקב למצרים, שבע"עשרה שנה לפני פטירתו, והן בגלל השמטות – הענין, "שסתם ממנו כל צרות שבעולם", שהוא שיא החיים, נוגד לענין של פטירת יעקב. לכן משמיט רש"י לחלוטין את הטעם השלישי²⁰. מאותה סיבה מובן, שאין שום קושי על-כך שרש"י מציב את הטעם, "שבקש לגלות" כטעם שני, כי בקשר לפטירת יעקב, קרוב יותר לפשוטו של מקרא הטעם "שנפטר...", שבו הפטירה עצמה היא הסיבה ל, "סתימה", שלא כמו בטעם, "ביקש לגלות..."²¹.

ה. מדוע התחלת הפרשה ושמה

הוא, "ויחי"

אך עדיין אין מובן, בפנימיות הענינים: מדוע, אכן, מתחילה הפרשה ב, "ויחי יעקב", כאשר כל

19) ער"ז כ' ברא"ם: כיון שמנה כאן כל שנותיו זהו מקום מיתתו. אבל אי"ז מספיק (בפרש"י עכ"פ. משא"כ במדרש – ראה בהערה הבאה) דלפ"ז הו"ל להקדים תירוץ הב' כיון שכאן סו"ס מדובר עוד בחייו, וצ"ל ככפנים דכאן היא התחלת כל הסדרה. וראה לקמן בפנים.

20) משא"כ במדרש הוא, כשמו, ע"פ דרש – מתאים גם "שסתם ממנו כל צרות כו" (כתירוץ ג' עכ"פ) שבא מסיבת ויחי יעקב בארמ"צ. ככפנים ס"ב.

21) ומה שטעם הא' לבר אינו מספיק – י"ל: כיון שסו"ס הסתימה היא אצל תיבת, "ויחי יעקב" ורוב פסוקי הסדרה (מספר 1) מדובר בזמן חיי יעקב, מסתבר שהסתימה (אף שהיא לפני פטירתו, אבל היא בענין השייך גם לחייו. ולכן פ', "שבקש לגלות את הקץ כו", שהי' בחייו עדיין. אבל א' מכיון שענינה ותוכנה של הסדרה היא פטירה, ככפנים, ב) לטעם הב' – הפ' ד, ויקרא יעקב אל בניו" (בו מבואר דבקש יעקב כו') ה' צ"ל עכ"פ פ' סתומה (הפסק ט' אותיות) ולא פ' פתוחה לגמרי, ולכן טעם העיקרי הוא תי' הא'. וראה מפרשים שבהערה 16.

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני" באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכוך בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד, "סמך מלך בבל"⁹ אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשית¹¹ לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד, "סמך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני" . . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹², וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנש"א)

8) תניא רפ"ז.

9) יחזקאל כד, ב.

10) יל"ש ישע"י רמז תצט.

11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד החוצב בו.

12) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.

14) "היום יום" – ט"ו טבת.

הוספה בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו¹ היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות. . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני², "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים"².

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירו הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"³, עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחרי אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה («אין הדבר תלוי אלא בתשובה»³) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴ מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא⁵ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)⁶ אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומוריהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים שבא"⁷, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- 1) תנחומא שופטים ד.
- 2) יל"ש שופטים רמז סב.
- 3) סנהדרין צז, ב.
- 4) זח"א קכט, סע"א.
- 5) קידושין מט, ב. רמב"ם ה' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- 6) ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב.
- 7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

לקוטי

ויחי

שיחות

לכן אומרים חז"ל²⁸ ש"חותמו של הקב"ה אמת", כי "אמת" מורכבת משלוש אותיות: אל"ף – האות הראשונה בא"ב, מ"ם – האות האמצעית, תי"ו – האות האחרונה. זה מצביע על העדר שינויים. כנאמר²⁹ אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים.

וזהו כונת הפסוק: "וה' אלקים אמת", כיון שמהותו היא "אמת", שאינו נפסק או משתנה ח"ו לעולם, לכן, הוא אלקים חיים, מציאות אמיתית של חיים.

לעומת זאת הנבראים אינם מציאות אמיתית – הם הרי התהוו ויכולים להיפסק – לכן אין אצלם חיים אמיתיים מצד עצמם, אלא אם הנברא קשור לאלקות. מסיבה זו נקראים היהודים, חיים³⁰, מפני דבקותם באלקות, כנאמר³¹, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, שגם הם חיים וקיימים לעד³².

אך כדי שה"חיים" האמיתיים – הדבקות באלקות – של היהודים יהיו ניכרים בעולם הזה הגשמי המסתיר את האלקות, הוא צריך לעבור

הפרשה מספרת אודות פטירת יעקב ובאירועים הקשורים לכך? אמנם, הסיכום של שנות חיי יעקב קשור לפטירתו, כאמור, אך בכך מובן רק הקשר של המחצית השניה של הפסוק – "ויהי ימי יעקב...". אך כיצד קשור לפטירת יעקב חלקו הראשון של הפסוק, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, שבו מסופר על שנותיו הטובות ביותר של יעקב? לפי זה היתה החלוקה בין הפרשות צריכה להיות כך: המילים, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" היו צריכות לסיים את פרשת ויגש שבה מסופר, ותחי רוח יעקב אביהם²², "וישב ישראל... ויפרו וירבו מאד" והמילים, "ויהי ימי יעקב...". היו צריכות להתחיל את פרשת, ויחי".

בנוסף לכך צריך להבין: כאמור פעמים מספר²³, יש קשר בין שם הפרשה לבין תוכן הפרשה כולה. כיצד, אפוא, נקראת הפרשה "ויחי", בעוד אשר תוכנה היא פטירת יעקב – ההיפך מ"ויחי"²⁴?

1. חיי היהודי – דבקות בה'

ההסבר לכך הוא: חיים אמיתיים הם קיום נצחי ללא שינויים²⁵. ולכן קיימת המציאות האמיתית של חיים רק אצל הקדוש-ברוך-הוא – מקור החיים. כנאמר²⁶, והוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים, ו"אמת" היא דבר שאינו פוסק או משתנה. אבל אם יש בו הפסק נקרא הדבר, "כזב" (לכן נקראים נהרות שמתייבשים אחת לשבע שנים בשם, נהרות המכובין" והם פסולים לקידוש מי חטאת, כי אין אלה, מים חיים"²⁷).

(22) מוה, כו.

(23) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך.

(24) ויתירה מוה אינו מובן בפ' חיי שרה, שתיכף בהתחלת הסדרה מדובר ע"ד מיתת שרה וכל המשך הסדרה מדובר בענינים אחרים. ונתבאר בארוכה לעיל שיחה א' לפ' חיי שרה. ועוד.

(25) בכל הבא לקמן ראה ד"ה וביום שמחתכם תרניו. הגהות לד"ה פתח אלי' תרניו. קונ' ומעין מ"ב פ"ב. ד"ה ראשית גוים תר"פ. ד"ה כל המרחם תשי"ט פ"א (ושם הובא זה לענין דיעקב דוקא מדתו מדת האמת). ועוד.

(26) ירמ' י, י.

(27) פרה פ"ח, מ"ט.

הטעם שכשנפסקין, לשנים רבות יותר משבע" אינם מים "מכובים" (רמב"ם ה' פרה פ"ו ה"ב. וראה תו"ט במשנה שם) – י"ל:

מכיון שכל מציאות העולם הוא, "כזב" (שהרי קיומו רק שית אלפי שנים), בהכרח לומר שכונת הכתוב ב"מים חיים" היא ל"חיים" שבערך הבריאה גופא. ומכיון שכל שמיטה היא תקופה בפ"ע (ראה מפרשי התורה ר"פ בהר בטעם דאפקעתא דמלכא היא אחת לו' שנים), לכן ההפסק, לשנים רבות יותר משבע"

אינו נקרא, "כזב" בערך הקיום שבהבריאה. [ועד"ז י"ל להפירוש רע"ב, ר"ש ורא"ש במשנה שם) שכשנפסקין אחת ביובל או מיקרו מים חיים, שהרי יובל הוא, "לעולם" (וכדור"ל ע"פ ועבדו לעולם – משפטים כא, ו. קידושין טו, טז. סע"א. פרש"י עה"פ)].

(28) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א. דבר פ"א י. שה"ש פ"א ט, א.

(29) ישע"י מד, ו.

(30) אבות דר"נ ספ"ד: עשרה נקראים חיים הקב"ה תורה וישראל כו'.

(31) ואתחנן (ד, ד), הובא באדר"ן שם.

(32) דאף שישינו ענין הנצחיות גם בנבראים שצבא השמים קיימים באיש עצמם הארץ קיימים במין שהוא מצד כח הא"ס הפועל שהם עצמם יהיו קיימים באופן נצחי, ועד שזה שלעיל יופסדו הוא רק מצד רצון הבורא (ראה בארוכה ס' התקירה להצ"צ בתחילתו. שם ע' קא ואילך. ד"ה תקעו תשי"ו. ועוד). הרי כח הא"ס שבנבראים, הוא מחוץ לה שאינו מתייחד עמוה" (ד"ה צהר תעשה תרע"ג), וראה מו"נ ח"ב הקדמה יב, ומצד עצמם הם נפסדים. ועד שגם עכשיו הם הווים ונפסדים בעצם ומהותם, אלא שאינו ניכר והם נראים חזקים, וכשיעלה רצון הבורא, או תונר ההפסדות שהי' בהם כל משך קיומם (ד"ה אתה הוא הוי' לבדך תשא' בתחילתו) – ראה בכ"ז לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 99 הערה 19, 21.

ועפ"ז יובן מה שבד"ה וביום שמחתכם ופתח אלי' שם הובא לענין שהארץ היא קיים בקיום עצמי להיותו דבוק בהמאור, זה שעי" הוא התהוות יש מאין, ויש בו כח העצמות דמציאותו מעצמותו, ובפתח אלי' שם הובא זה גם בנוגע לנשי"י. מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם כו" – כי נוסף ע"ז שאמיתית ענין הקיום והנצחיות הוא דוקא מצד הענין דמציאותו מעצמותו, כמבואר שם, וראה ד"ה תקעו שם. משא"כ בנבראים שהוא רק מצד כח הא"ס, הרי ההוכחה שוהו מצד דבקותם ונעשה ענינם הפנימי שהם עצמם קיימים בקיום נצחי הוא דוקא כאשר גם הם פונגלים ומהווים ואינו מספיק זה שנראה בהם בעצמם ענין הנצחיות. ואכ"מ.

נסיונות והפרעות בדבקותו ובכל זאת להישאר שלם ובלתי פגום בקיום התורה והמצוות – אז תתגלה בכירור החיות האמיתית, כי דבקותו באלקות אינה יכולה להשתנות.

ז. רק במצרים ניכר ש'ויחי' עקב

לפי זה מובן הקשר של „ויחי עקב” לכלל הפרשה, שעיקרה פטירת יעקב, וגם הסיבה לשם הפרשה – „ויחי”:

בכל השנים הקודמות לא ראו בוודאות שאלה הם חיים אמיתיים, „ויחי”, של „ואתם הדבקים בה' אליקים חיים...”³³, ובמיוחד בדבקות שבהתאם לדרגת „אבות הן הן המרכבה”³⁴ – כי הכלל „אל תאמין בעצמך עד יום מותך”³⁵ נאמר גם בקשר לצדיקים³⁶, ובמיוחד שיעקב אבינו חש בפירושו „שמה יגרם החטא”³⁷.

ולכן דרגת דבקותו בה' במשך כל השנים בארץ ישראל, ובעברו צרות ויסורים רבים כל כך, עדיין לא היוו הוכחה מספקת לאמיתיות של „ויחי”. ואפילו לא ראייתו שבניו ובני בניו הם צדיקים, כי הם נמצאים בארץ ישראל, ואי אפשר לדעת מה עלול להיות מצבם בארץ חמרת –

אבל כאשר הגיע יעקב לתקופה שבסמוך לפטירתו, ובמיוחד כאשר בינתיים הוא הגיע למצרים, והוכיח שגם בהימצאו בערות הארץ הוא מקיים את התורה והמצוות בשלימות נעלה ביותר עד לרגע האחרון בחייו, ובמיוחד כשרואים שם ש,מטתו שלמה, שכל בניו שלמים בצדקתו, ואף יוסף, עומד בצדקו”³⁸, על-אף ש,מלך הוא” ו,גשבה בין הגויים” עד אשר גם מנשה ואפרים שגולדו במצרים – ערות הארץ – ראויים לברכה נעלית כלייך, שבהם יתברכו יהודים בכל הדורות: „שימך אליקים כאפרים וכמנשה”³⁹,

דווקא אז התגלתה חיותו האמיתית של יעקב⁴⁰, שגם כל שנותיו הקודמות היו שנים של

„ויחי יעקב” למרות שבחיזונית הן היו רוויות יסורים ועגמת נפש. לכן מהוות שבע-עשרה השנים האחרונות במצרים הוכחה ברורה לכך ש,„וכן שוין לטובה”.

ח. החיות האמיתית – על-ידי בנים

בכך מובן מדוע נקראת הפרשה „ויחי”, למרות שאין מדובר בה רק על מאורעות יעקב בסמוך לפטירתו, אלא אף על פטירתו ועל התקופה שלאחריה:

נאמר בגמרא⁴¹ ש,יעקב אבינו לא מת, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים”, ולפיכך אין כתוב אצלו הביטוי מיתה⁴², ומשמעות הדברים היא⁴³: החיים האמיתיים של יעקב הם כאשר „זרעו בחיים” –

כלומר, כיון שחיים אמיתיים הם חיי נצח וקיום לעד⁴⁵ (בדומה למושג זה אצל הקדוש-ברוך-הוא, מקור החיים, שאליו מחוברים ישראל⁴⁴), לפיכך ניכרים החיים האמיתיים של יעקב דוקא כאשר רואים את נצחיותם, לאחר שהנשמה יוצאת מן הגוף. כלומר, החיות אינה נשאת נצחית רק בחיי הנשמה, אלא גם למטה בעולם הזה⁴⁵ נשאת חיות אמיתית של יעקב – אצל בניו, שהם חיים בחיים האמיתיים של יעקב אבינו.

לפי זה מוטעמת יותר הסיבה לשם הפרשה „ויחי”: בכך לא מודגש רק שלאחר פטירת יעקב עדיין אפשר לומר „ויחי יעקב”, אלא יותר מכך: דוקא אז, לאחר פטירתו, ניכרים האמת והנצחיות של „ויחי יעקב”.

ט. קיום תורה ומצוות בזמן „ששתם... צרות” אינו מראה על חיות

כבר נאמר קודם, שרש”י משמיט את הטעם

באוה”ת (שם): „שרה זכתה לחיין על-אין וכו'” דהיינו ע” שירדה למצרים ו,בגתת וסלקת ולא אתדבקת בי”.

(41) תענית ה, ב. זהר פרשתנו רלה, רע”ב, רמז, ב. ובכ”מ. (42) זהר שם רמז, ב. פרש”י פרשתנו מט, לג. תוס’ תענית שם ד”ה יעקב.

(43) ראה רש”א לתענית שם. ועוד.
(44) שזה מורה שהם חיים אמיתיים כנ”ל בפנים. והרי יעקב מדתו הוא מדת האמת כמ”ש תתן אמת ליעקב. וזה שייך ליעקב לא מת – ראה רש”א שם, ובארוכה תורת לוי”צ ע’ ו’ ואילך (לקוטי לוי”צ לזהר ח”א ע’ קל. ח”ב ע’ יא) ובתורת לוי”צ שם (ס”ע ז’). אמת ליעקב” הוא תיבות „יעקב לא מת”.
(45) להעיר מפרש”י תענית שם ד”ה וכו’ בכדי (חזק”א שם), דלא מת גם בגוף. וראה לקו”ש (המתורגם) ח”ד ע’ 240 ואילך. חכ”ו ע’ 7.

השלישי שבמדרש – „ששתם ממנו כל צרות שבעולם”, ומביא רק את שני הטעמים – „שנפטר יעקב...” ו,„שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו” – הקשורים לפטירת יעקב, מפני ש,„סת”מת” הפרשה אינה קשורה למילים „ויחי יעקב” אלא לכל התוכן של תחילת הפרשה – פטירת יעקב, והכרוך בכך.

לפי האמור לעיל מתאים הדבר בפנימיות הענין, גם לכך שדוקא הפרשה על פטירת יעקב נקראת „ויחי”, כי דוקא על-ידי שני פירושים אלו ניכר שהחיים האמיתיים נמשכו גם אצל בניו, שחיייהם האמיתיים בגלות היו קיום תורה ומצוות – דבקות באלקות.

קיום תורה ומצוות על-ידי ישראל בזמן שאין שעבוד וגלות איננו חידוש גדול, ויותר מכך, גם כאשר יהודים מקיימים תורה ומצוות בהיותם בגלות, אך מצב הגלות הוא כזה שחשים ומשיגים ויודעים על ה,קץ” והגאולה, ההשתחררות מהגלות – גם אז לא ניכרת השלימות של „ויחי”.

רק כאשר השעבוד והצרות גדולים כל-כך, עד אשר בשכל אנוש לא רואים מוצא – „נסתם הקץ” – ובכל זאת מאמינים באמונה שלימה שהגאולה תבוא, ואף „אחכה”⁴⁶ לו בכל יום שיבוא”, וגם אז לומדים תורה ומקיימים מצוות – אז מתגלה שהחיות האמיתית של ישראל היא קיום תורה ומצוות⁴⁷.

וכך מובן שחיי יעקב האמיתיים – „ויחי יעקב”, כדלעיל, „הוא בחיים” על-ידי ש,„זרעו בחיים”.

בכך מובן טוב יותר, שרש”י מביא רק את שני

(46) ע”ד הפי’ במאן דמחבין במילי דחוכמתא וזח”א קל, ב. ד”ה ואברהם זקן, תרס”ו.

(47) וע”ד הידוע (ד”ה אני ישנה תש”ט. וראה לקו”ש חט”ו ע’ 36 ואילך) דדוקא בזמן הגלות מאיר בה’ יחידה שבנפש (שבו מתלבש ניצוץ קטן בורא (ע”ה ש”מ”ב פ”א)) שעל” אומרים חבוקה ודבוקה כך .. יחידה לייחודך שדבוקה תמיד בעצמות א”ס. ושם פ”א: ובכך זה עמודי ישראל נאמנים להו”י בגלות מצרים.

הטעמים הראשונים, ולא את הטעם „ששתם ממנו כל צרות שבעולם”, כי קיום תורה ומצוות בזמן „ששתם... כל צרות” אינו מוכיח על חיות ללא שינוי. „ויחי” האמיתי מתגלה בעבודה מתוך צרת השעבוד ובתקופה של סתימת הקץ.

ואו – כאשר „ויחי” של תורה ומצוות מתבצע בזמן גלות ושעבוד, מתגלה התכלית הפנימית של הגלות, שדוקא באמצעותה מגיעים לגילויים של הגאולה בשלימות.

י. הטעם לסתימת הקץ

בכך מובן הטעם הפנימי לכך שנסתם ממנו הקץ⁴⁸. אילו נתגלה הקץ, היתה חסרה עוצמת הגלות, וממילא היתה נפגמת שלימות הגאולה.

לפי זה אפשר להסביר את דברי רש”י „שביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו”, שהרי, לכאורה, רוצה רש”י להסביר מדוע „פרשה זו „סתתחה”, ודי היה אילו אמר „שנסתם ממנו הקץ”, לשם מה הוא מספר ש,„ביקש לגלות את הקץ”?

אלא בכך רמז, שאדרבה, דוקא על-ידי „נסתם ממנו” התמלאה בקשתו „לגלות את הקץ לבניו”. סתימת הקץ אינה לצורך העלמה ח”ו, אלא כדי שבאמצעותה יבוא מאוחר יותר גילוי הקץ, כדלעיל.

וזהו המשמעות של „ביקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו”: כאשר רצה יעקב להמשיך ולגלות לבניו את הגאולה, היתה סתימת הקץ, כדי שתהיה להם הכנה, שבאמצעותה יוכלו בניו לקבל בשלימות את מה שיעקב ביקש לגלות – את הגילויים של הגאולה העתידה⁴⁹.

(ומשיחת ש”פ ויחי תשכ”ה)

לזכות

כ”ק אדווננו מזרנו זרבינו
מלך המשיח